

Т. А. АНОХІНА, Ф. М. ЦІМАНОЎСКАЯ

УРАДЖАЙНАСЦЬ ГРЭЧКІ СОРТУ АНІТА БЕЛАРУСКАЯ
У ЗАЛЕЖНАСЦІ АД СПОСАБАЎ ПЕРШАСНАГА
НАСЕННЯВОДСТВА

У сувязі з раяніраваннем сорту дыплоіднай грэчкі Аніта беларуская не толькі ў Беларусі, але і за яе межамі неабходна стварыць шмат гадавальнікаў першаснага насенняводства. Паколькі Беларускі НДІ земляробства і кармоў з'яўляецца арыгінатарам сорту, мэтазгодна не толькі разгарнуць першаснае насенняводства, але і абурнтуваць яго аптымальны варыянт. Пры гэтым зыходзілі з таго, што ў сваёй практычнай дзейнасці насенняводы павінны забяспечыць захаванне генетычнай структуры папуляцыі ў раяніраванага сорту на ўзроўні сорту, створанага аўтарамі.

Былі прапанаваны трыварыяны. Першы, або кантроль: традыцыйная схема вядзення першаснага насенняводства з двухгадовай ацэнкай па патомстве. Практычна дадзеная схема ўяўляе сабой перыядычны адбор, у якім адзін цыкл уключае ў сябе трыварыяны гады. Адным з недахопаў дадзенай схемы з'яўляецца яе вялікая працаёмістасць [1, 2]. Гэты недахоп лёгка ліквідаваць правядзеннем масавага адбору, які добра за-

рэкамендаваў сябе ў першасным насенняводстве сорту грэчкі Чарна-плодная селекцыі БелНДІЗК [2]. У сувязі з гэтым побач з кантрольным варыянтам вядзення першаснага насенняводства вывучаўся дзве мадыфікацыі масавага адбору: негатыўны адбор (вар. 2), г. зн. выбракоўка нетыповых аслабленых, хворых раслін у патомстве эліт у працэсе вегетацыі з наступным абмалотам пакінутых раслін у адну папуляцыю, і масавы адбор па фенатыпе (вар. 3), калі насенне элітных раслін пасля

Таблица 1. Ураджайнасць сорту Аніта беларуская ў залежнасці ад спосабаў першаснага насенняводства, ц/га (сярэднія за 1988—1990 гг.)

Варыянт	Спосаб сяўбы ¹	Ураджайнасць, ц/га	± да кантролю	
			ц/га	%
1. Кантроль	Радковы	22,7	—	—
2. Негатыўны адбор		22,7	0,0	0,0
3. Масавы адбор па фенатыпе		22,5 24,9	-0,2 —	0,7 —
1. Кантроль	Шырохарадковы	26,8	1,9	7,6
2. Негатыўны адбор		26,4	1,5	6,0
3. Масавы адбор па фенатыпе		1	1,22	
HIP _{0,95} , ц/га				

лабараторных апрацовак аб'ядноўваецца ў адну папуляцыю з далейшым яе высываннем у гадавальніку размнажэння. Даследаванні па фарміраванні зыходных папуляцый пачаты ў 1985—1986 гг. У 1987 г. былі сфарміраваны трох варыянты, а ў 1988—1990 гг. праведзена іх параўнальнае вывучэнне пры двух спосабах сяўбы.

Аналіз ураджайнасці грэчкі (табл. 1) паказаў, што метад негатыўнага адбору пры радковым спосабе сяўбы ў сярэднім за гады даследавання быў на ўзроўні кантролю, а пры шырохарадковым спосабе меў значную перавагу. Ураджайнасць гэтага варыянта была на 1,9 ц/га, або на 7,6%, вышэйшай у параўнанні з кантролем (табл. 1), прычым у асобных гады перавага па велічыні ўраджаю ў гадавальніку размнажэння Р₁, сфарміраванага ў выніку негатыўнага адбору, мела больш істотнае значэнне. Так, у 1988 г. ураджайнасць гэтага варыянта пры шырохарадальным спосабе сяўбы складаў 36,6 ц/га, што на 3,6 ц/га, або на 11,1%, больш у параўнанні з традыцыйнай двухгадовай ацэнкай сем'яў па патомстве.

Побач з павышэннем ураджайнасці насення ў гадавальніку размнажэння Р₁, што сама па сабе вельмі важна, ўлічаючы кошт гэтага насення, скарачаеца і працягласць атрымання насення ў параўнанні з традыцыйнай схемай на адзін год, а гэта ў канчатковым выніку зніжае і затраты пры атрыманні насення высокай рэпрадукцыі. Аднак неабходна падкрэсліць, што пры ўвядзенні першаснага насенняводства сорту грэчкі Аніта беларуская метадам негатыўнага адбору з эліт гадавальнік размнажэння Р₁ і, відаць, наступных пакаленняў неабходна высываць толькі шырохарадкова. Калі пры двухгадовай ацэнцы патомства перавага шырохарадковай сяўбы ў параўнанні з радковай складала голькі 9,7%, або 2,2 ц/га, то пры выкарыстанні негатыўнага адбору ўраджайнасць у Р₁ вышэйшая на 16,3%, або на 3,7 ц/га.

Побач з скарачэннем правядзення аднаго цыкла насенняводчай работы на адзін год станоўчай якасцю правядзення негатыўнага адбору з'явілася і тое, што ён не пагаршаў марфалагічных прыкмет элітных раслін іх прадукцыінасці як пры радковым, так і пры шырохарадковым спосабах сяўбы (табл. 2), а таксама тэхналагічных якасцей зерня (табл. 3). Значыць, замена традыцыйнай, даволі грувасткай і працаёмістай схемы вядзення першаснага насенняводства, якая ўключае ў сябе двухгадовую ацэнку патомстваў адабраных эліт, метадам негатыўнага адбору ў патомстве гэтых жа эліт зусім мэтазгодна, паколькі яна не пагаршае

Таблица 2. Продукты насыщенные элементами складающих элитных расплит гречки сорта Анита беларуская при разных способах адбору (средние за 1988—1990 гг.)

Вариант	Способ сябры	Высота, см	Суквецци, шт.	Плодоў на расліну, шт.	Маса плодоў, г	Выкачанасць, %
1	Радковы	98,9	17,2	62,8	1,4	68,4
2		102,5	14,4	65,8	1,4	76,1
3		102,9	17,0	57,3	1,3	72,1
1	Широкорадковы	103,4	25,4	112,3	2,5	70,4
2		103,3	25,5	120,1	2,9	74,7
3		105,2	27,4	112,6	2,5	74,2

Таблица 3. Технологичные якости зерна у папуляций сорта Анита беларусская, сформированные при разных способах адбору (средние за 1988—1990 гг.)

Вариант	Способ сябры	Маса 1000 плодоў, г	Выработанасць		Аб'ёмная маса, г/л
			%	у тым ліку выхад буйной фракцыі	
1	Радковы	23,9	90,0	49,3	599,0
2		24,3	90,0	50,0	593,0
3		24,0	90,0	47,0	605,0
1	Широкорадковы	24,1	90,3	53,3	582,3
2		24,2	90,3	55,7	591,3
3		24,2	92,7	52,0	598,3

асноўных якасцей папуляцыі і асобных яе асобін як пры радковым, так і пры широкорадковым способах сябры. У сувязі з гэтым насенняводства гречкі сорту Анита беларусская ў БелНДІЗК праводзіцца метадам негатыўнага адбору, які мы рэкамендуем для ўсіх устаноў, дзе існуе першаснае насенняводства дадзенага сорту.

Вывады

1. Параўнальнае вывучэнне метадаў адбору індывідуальна-сямейнага і масавага паказала магчымасць выкарыстання апошняга ў першасным насенняводстве дыплойднай гречкі сорту Анита беларусская.

2. Перавага негатыўнага адбору для вядзення першаснага насенняводства заключаецца ў тым, што ўраджайнасць у гадавальніку размнажэння P_1 вышэйшая ў параўнанні з традыцыйнай схемай з двухгадовай ацэнкай па патомстве на 1,9 ц/га. Пры гэтым не пагаршаюцца тэхнолагічныя якасці насення і захоўваецца высокая азерненасць элитных раслін.

Літаратура

- Фесенко Н. В. Селекция и семеноводство гречихи. М., 1983.
- Гордеева Н. К. Сравнительная характеристика методов первичного семеноводства гречихи Черноплодной: Автореф. дис. ... канд. с.х. наук. Жодино, 1987.